

CIMITIRUL DE ONOARE AL EROILOR ROMÂNI DIN SOFIA

Colonel (r) Remus MACOVEI*

Calvarul prizonierilor români în Bulgaria (1916-1918)

Desfășurarea nefavorabilă a campaniei Armatei Române în toamna anului 1916 pe frontul din sudul și sud-estul României, în special în luptele pentru apărarea Dobrogei (august-noiembrie 1916) și în timpul bătăliei Bucureștiului (noiembrie 1916), a dus la înregistrarea unui număr ridicat de morți pe câmpurile de luptă. Concomitent zeci de mii de militari români au fost capturați, fiind internați în lagăre. Cel mai dureros episod îl reprezintă catastrofa de la Turtucaia, unde un număr record de 28.500 de militari au fost capturați și internați în lagăre din toată Europa.

Istoricii români estimează că numărul prizonierilor români în Bulgaria a fost de 21.187, din care 998 ofițeri și 20.189 grade inferioare (subofițeri, gradați și soldați). Aceștia au fost internați în peste 160 de tabere și lagăre pe teritoriul Bulgariei și Traciei, mare parte dintre ei găsindu-și moartea din cauza tratamentelor inumane la care au fost supuși. Cele mai cunoscute astfel de locuri au fost: Razgrad, Sofia, Radomir, Tulov (Gorni Pancerevo), Kirdjali, Hascov și Pirin-Planina.

Referitor la calvarul prizonierilor români din Bulgaria, presa românească relatea: „Dezbrăcați de însăși aceia care trebuiau să le dea o haină în timpul gerurilor grozave, hrăniți numai cu o pâine mizerabilă - una la 16 inși - au fost puși la cele mai grele și umilitoare munci posibile. Însăși ofițerii au avut de îndurat aceiași soartă, fiind puși la spart pietre și, în caz de refuz, au fost maltratați

sau uciși.”¹ Pentru ca imaginea să fie completă ar mai fi de adăugat lipsa asistenței medicale și izolarea de lume.

La 23 martie 1918, între România, pe de o parte, și Puterile Centrale, pe de altă parte, s-a încheiat o Convenție privind obligația reciprocă de repatriere a prizonierilor. În temeiul acestei convenții, întărită apoi prin Tratatul de Pace de la Buftea-București (24 aprilie/7 mai 1918) a început, în primăvara anului 1918, repatrierea prizonierilor români din statele Puterilor Centrale, inclusiv din Bulgaria.²

* Președinte al Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria” filiala județeană Constanța.

¹ *Cinstirea morților pentru țară*, ziarul „Patria”, Cluj, 11 august 1921, p. 1.

² Teofil Oroian, *Calvarul prizonierilor români în Bulgaria*, <https://historia.ro>.

Totalul prizonierilor de război români repatriați a fost de 16.037, această acțiune fiind etapizată astfel:

- până la 1 iulie 1918, numărul prizonierilor români întorși din Bulgaria s-a ridicat la 10.574 (729 ofițeri și 9.845 subofițeri, gradați și soldați);
- până la sfârșitul anului 1920, când acțiunea de repatriere era practic încheiată, s-au mai întors în țară 5.663 prizonieri români din Bulgaria (240 ofițeri și 5.423 grade inferioare).

Analizând numărul militarilor români care s-a aflat în captivitate în Bulgaria și numărul celor care au fost repatriați, în perioada 1918-1920, constatăm o diferență de 4.950 de prizonieri, cel mai probabil aceștia fiind morți în captivitate.

Realizarea Cimitirului de onoare al eroilor

În anul 1922, la solicitarea coloniilor românești din Sofia și Djumala, „Societatea Mormintele Eroilor Căzuți în Război” a demarat acțiunea de amenajare a Cimitirului de Onoare a Eroilor Români, amplasat în Cimitirul Central din Sofia.

Inițial, în parcela, având o formă de careu, cu o suprafață de 1.000 m.p. au fost înhumați 1 ofițer și 190 de soldați decedați în lagărul de prizonieri din Sofia și spitalele aferente.

Parcela era delimitată pe cele două laturi din față printr-o împrejmuire din stâlpi de beton armat, legați cu lanțuri groase, iar pe celelalte două laturi, prin gard viu.

Intrarea în parcelă se făcea prin două porți de fier forjat, prinse în doi mari stâlpi de beton armat.

De jur împrejurul împrejmuirii exterioare s-au sădit brazi, la distanță de 1,50 metri unul de altul.

În mijlocul careului s-a realizat un majestuos monument comemorativ, după planul domnului architect G. Ghiulamila, care în mod dezinteresat a condus și execuția lucrărilor.

Contribuția Coloniei române din Sofia la realizarea monumentului a fost de 20-30.000 de leva.³

Opera comemorativă de război a fost realizată dintr-un bloc masiv de piatră, având forma unui obelisc, iar în vârful acestuia a fost montat un vultur, care ține în ghiare o cunună de lauri. Pe corpul monumentului a fost realizată în relief Crucea Ordinului „Mihai Viteazul”, având dedesubt următoarele înscrisuri: „Eroilor Români morți pentru Patrie”.

³ „Cultul Eroilor Noștri”, an 2, nr.12, ianuarie 1921, p. 24.

La dreapta și stânga monumentului au fost amplasate două mari morminte comune, având fiecare câte o cruce de piatră, înaltă de 1,70 m, cu aceleași înscrisuri ca pe monument.

Lucrările au fost executate de „Societatea Mormintele Eroilor Căzuți în Război” prin delegatul său domnul colonel Filimon și prin contribuția coloniilor românești din Sofia și Djumala.

Ultimile amenajări și aranjamentul estetic al parcelei, au fost realizate de către atașatul militar român la Sofia domnul colonel Pastia.

Ulterior, în fața monumentului se va realiza o mică capelă cu un osuar, pentru

glorificarea eroilor români.

În perioada 1941-1943, osemintele eroilor români înhumați pe teritoriul Bulgariei au fost centralizate în gropi comune în cadrul parcelei de onoare.

Conform evidenței nominale a morților de război români centralizați în cadrul Parcele de Onoare din Sofia numărul total al militarilor identificați este de 791 de militari.⁴

Acțiuni desfășurate pentru cinstirea memoriei eroilor români îngropați în Cimitirul de onoare din Sofia. Sărbătorirea Zilei Eroilor 1923

În anul 1923, atașatul militar al României în Bulgaria, domnul colonel Pastia a organizat un ceremonial fastuos pentru sărbătorirea Zilei Eroilor Români.

La eveniment au participat: ministrul Langa Rășcanu cu personalul Ambasadiei: domnul consilier Trandafirescu, consul Mihăiescu, atașatul militar, colonel Pastia, elevii Școlii primare Sofia cu întreg corpul profesoral, precum și foarte numeroși membri ai Coloniei Române din Sofia cu familiile lor.

Serviciul religios a fost oficiat de către doi preoți de la catedrala bulgară din localitate, răspunsurile fiind date de institutori și de către corul școlii românești, dirijat de domnul Gr. Tăutu directorul acestei instituții.

După terminarea serviciului religios s-au ținut mai multe cuvântări.

Domnul ministru Langa Rășcanu a vorbit în numele guvernului, aducând prinosul de recunoștință eroilor români căzuți în Bulgaria.

Colonelul Pastia, într-o inimoasă cuvântare, a făcut apologia eroilor căzuți pretutindeni pentru apărarea drepturilor neamului românesc. Deasemenea acesta a făcut apel la Colonia Românească spre a avea grijă de mormintele din Sofia, ca unii ce sunt legați de ele trăind pe aceleași locuri. Colonelul Pastia a arătat corpului profesoral că acolo este locul unde se poate arunca sămânța care face să încolțească în sufletele tinerelor vlăstare cele mai nobile sentimente pentru dragostea de neam,

⁴ ONCE - Lista morților de război.

În numele Ministerului de Război și ca pioasă recunoștință a tuturor românilor domnia sa a depus două coroane de flori cu tricolorul român pe mormânt și o coroană pe mormântul eroului colonel Naumescu. S-a mai depus pe mormânt o coroană din partea românilor macedoneni.

Au mai susținut alocuțiuni: domnul J. Ghiulamila, președintele Coloniei Române din Sofia, domnul Gr. Tatu, directorul școlii românești și un inimos tânăr macedonean, domnul Chiurcci, care în dialectul aromân adresându-se asistenței a arătat că *„eroii care odihnesc aici nu au avut parte ca să-i plângă nici mamele, nici surorile lor și vă cerem ca voi, mamele și surorile noastre să veniți să plângeți pe acești bravi cari s-au, sacrificat pentru binele neamului”*.

La orele 12 fix, domnul colonel Pastia, prin comanda „Atențiune!", a anunțat cele 2 minute de pioasă gândire pentru soldații necunoscuți, când întreaga asistență a păstrat o impunătoare tăcere.⁵

Sărbătorirea Zilei Eroilor - 2022

La 2 iunie 2022, Ziua Eroilor români s-a desfășurat în premieră, cu participarea autorităților bulgare și a reprezentanților mediului diplomatic.

Ambasada României la Sofia a organizat comemorarea Zilei Eroilor, prin desfășurarea unei ceremonii la monumentul eroilor români din Cimitirul Central Sofia.

În acest cadru, a fost organizată o slujbă de pomenire cu depunere de coroane și jerbe de flori.

Evenimentul, organizat de Ambasadă cu contribuția deosebită a Biroului atașatului apărării, a reprezentat o premieră în Bulgaria, fiind prima dată când Ziua Eroilor români s-a sărbătorit cu invitați din rândul autorităților bulgare și din mediul diplomatic.

Alături de conducerea forțelor armate bulgare reprezentată de adjunctul șefului apărării și de oficiali ai ministerului de resort, la eveniment au mai participat ambasadori din state alierte, alți reprezentanți ai mediului diplomatic și autorităților locale, militarii români din cadrul structurilor NATO din Bulgaria, precum și studenții militari români aflați la studii la Academia Militară „G.S. Rakovski” Sofia, prin Programul „Erasmus+”.

Serviciul religios a fost oficiat de către parohul Bisericii „Sfânta Treime” din Sofia, reprezentantul Patriarhiei Române în Bulgaria.

În discursul susținut în cadrul evenimentului, ambasadorul României a subliniat eroismul ostașilor români căzuți pe teritoriul Bulgariei în decursul mai multor conflagrații, numărul acestora ridicându-se la peste 13.000. De asemenea, s-a evidențiat faptul că, anul acesta, se împlinesc 145 de ani de la declanșarea Războiului Ruso-Turc (1877-1878), în urma căruia România a obținut independența, iar Bulgaria s-a eliberat de sub dominația otomană, soldații români și bulgari luptând umăr la umăr pentru statalitate și libertate.

⁵ „Universul”, 16 mai 1923, p. 4.

Slujbă de pomenire a eroilor – 2023

Reprezentanți ai Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria” filialele Constanța și Dolj, ai Academiei Daco-Române și ai Consiliul Mondial Român au participat la Maratonul Independenței.

În acest scop a fost organizată, în perioada 18-21 octombrie 2023, deplasarea pe un itinerar de 1400 de kilometri, având ca principal obiectiv vizitarea unor locuri și monumente, din județul Dolj și Bulgaria, care amintesc eroica participare a militarilor români la Campania 1877-1878.

Ziua de 20 octombrie a început cu vizitarea Bisericii ortodoxe române „Sfânta Treime”, singurul lăcaș ortodox român din Sofia.

Preotul Neluțu Oprea, preotul paroh al bisericii ne-a prezentat pe scurt istoricul acesteia. Edificiul a fost proiectat de arhitectul sîghîșorean Friedrich Grünanger. Biserica a fost construită de artistul bulgar Vasil Gligov, piatra de temelie fiind pusă pe 9 mai 1905. Cumpărarea terenului cât și construcția edificiului

a fost începută cu banii comunității române (aromâne) și a unor bulgari. Deoarece această comunitate nu avea statut juridic cu „drept de avere imobiliară”, cu ajutorul diplomatului Nicolae Mișu, a fost trecută pe numele Statului Român.

Biserica a fost finalizată în 1912, mulțumită susținerii generoase a statului român. Exploatarea acesteia a fost suspendată în timpul celor două războaie balcanice și a Primului Război Mondial. În martie 1918, statul bulgar a predat clădirea nouă bisericii greco-catolice din Sofia. După război, lăcașul de cult a fost returnat românilor.

Lăcașul de cult a fost inaugurat oficial pe 6 decembrie 1923. În timpul bombardamentului din martie 1944 bolta centrală și cupola au fost distruse. În 1948, cupola și biserica au fost restaurate.

Vizita s-a încheiat cu o slujbă religioasă oficiată de IPS Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, însoțit de un sobor de preoți.

Apoi ne-am deplasat la Cimitirul Central din Sofia, unde sunt înhumați 475 de eroi români.

La Monumentul Eroilor din parcela dedicată militarilor români, s-a desfășurat o slujbă de pomenire a eroilor români, susținută de IPS Teodosie și soborul de preoți.

A urmat depunerea de coroane de flori de către: consulul României la Sofia, domnul Dan Mazilu, reprezentanții Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria” filiala județeană Constanța, președintele Academiei Doco-Română, domnul Geo Stroe și președintele Consiliului Mondial Român, domnul Nicușor Moise.

Deoarece parte din crucile și placa funerară nu sunt într-o stare de întreținere bună, reprezentanții Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria” - filiala județeană Constanța, s-au angajat ca în primăvara anului 2024, să reabiliteze aceste elemente ale parcelei românești, până la Ziua Eroilor.

MILITARY CEMETERY IN SOFIA

-abstract-

Key Words: Cemetery; prisoners; captivity; prisoner camps; monument; religious service; embassy

Between 1916-1920 in the 160 prisoner camps in Bulgaria some 4950 Romanian prisoners lost their lives.

At therequest of Sofia's community, "The Society for the Fallen Heroes in the War" founded in 1922 by own funds a Honour cemetery inside the Orthodox Cemetery in Sofia.

The amount of 20 000 leva offered by the Romanian community from Sofia served to raise a spectacular monument in the middle of the parcel following the plans of the architect G. Ghiulamila.

Every year on the occasion of Heroes Day, the Romanian Embassy in Sofia takes care to organize a ceremony to praise the memory of the Romanian heroes. The religious service is done by priest of the Romanian church in Sofia.